

ÁBRAHÁM MÁTÉ

Népművészeti áthallások

Lúdas Matyi (r.: Hernyák György, Gyermekszínház, Szabadka, 2022)

„Senki se túlságosan nagy arra, hogy kicsinyeknek írjon, sőt igyekeznie kell, hogy elég nagy legyen rá” – vallotta Kodály Zoltán. A művészet nyelvén gyerekekhez szólani mindig nehéz. A gyerekközönség a legkritikusabb. De miért is? Mert ösztönösen értelmez, őszintén reagál. Ha te, kedves olvasó, a szívedre helyezed a kezed, vajon ki tudod-e mondani, hogy felnőttként soha nem mászott a füledbe egy gyerekdal sem? Én biztosan nem. Hiszen a jó gyerekdalok minden felesleges sallangtól mentesek, egyszerűek, a tartalmuk világos és könnyen értelmezhető, ugyanakkor lényegretörőek és intenzív hangulatokkal operálnak. Mi, felnőttek már elszoktunk ettől. Igényeljük a rejtett utalásokat, hogy a szerző lassan térjen rá a lényegre. Egy-egy zeneműben várjuk a visszacsatolást, a váltásokat, a tartalom lassú, de dinamikus kibontakozását. Ennek ellenére a gyerekeknek szánt zene akarva-akaratlanul is hatással van ránk. Talán arra a gyerekekre, melyet már évekkel ezelőtt eltemettünk magunkban.

A *Lúdas Matyi* eredete elég kétes, és sok vitát generált az elmúlt két évszázadban. Tény, hogy Fazekas Mihály jegyezte le,¹ de az ördög a részletekben lakozik. Történelmi bizonyítékunk nincs rá, hogy ez valóban az ő szerzeménye-e, vagy esetleg egy gyűjtés alkalmával lejegyzett népköltemény. Mindenesetre ahhoz nem fér kétség, hogy erősen népies hangulatú. Ez a folklór-áthallás a színdarab zenéjében is erősen megmutatkozik, és ezt a lehető legpozitívabb értelemben írom.

A *Lúdas Matyi* zenéjének szerzője Bakos Árpád, a csantavéri trubadúr, aki népzenei jártasságát már sok gyerekelőadásban és -koncerten bizonyította. Számos hangszeren játszik, és a népi, illetve világi zene berkeiben is otthonosan mozog.

¹ MEK.OSZK.HU

A zeneszerző mesteri vonásokkal egyesítette a populáris gyerekdalok és a népzene elemeit. Sokszor egy-egy kísézőzenének olyan hatása van, mintha egy már valamikor régen hallott népdal motívumai jelennének meg előttünk, de valahogy mégsem jut eszünkbe, melyik népdal is az... Matyi visszatérő dallama végigkíséri a darabot, ám minden fejezetben kicsit másképpen jelentkezik. Ez a zene egy könnyen értelmezhető, tartalmas és expresszív tétel. Pontosan olyan, mint egy gyerekdal a fentebb említett szempontok szerint, hangulatában és ritmusában viszont teljesen azonosul a legényes tánc karakterisztikájával.

A darab zenei világa azonban nem korlátozódik pusztán a magyar népzeneire. Megjelennek olyan, a reneszánsz muzsikából ismeretes hangszerek, mint az ud vagy a hárfa, természetesen a saját zenei közegükben. Különféle páratlan ritmikájú balkáni táncmotívumok kísérik a sűrűbb cselekményeket, és ami külön érdekesség, hogy Döbrögi egyik zenei témája blues stílusban elevenedik meg, mint a gonoszság kísézője. Ez egy meglehetősen merész kísérlet, hiszen a blues zenéről nem a gonoszság az első dolog, ami eszünkbe jut, ennek ellenére azonban a színpadi játékkal elegyítve szerves részévé válik az antagonisztikus hangulat megteremtésének. A lassabb, nyugodtabb jelenetek alkalmával egy nagyon egyszerű, letisztult, meditatív dallam csendült fel citera, brácsa és tuba tolmácsolásában. Ez egy igen szokatlan hangszerösszeállítás, pláne a nyugodtság érzékeltetésére, ennek ellenére teljes mértékben megteremti a kívánt atomszférát. A citera a népies hangulatot hozza, a brácsa egy statikus zenei állapotot, a tuba pedig ebben az esetben egyfajta humoros tunyaságot.

A zeneszerző sokat kísérletezik a darab zenéjében. Bakos Árpádról pedig könnyű elképzelni, hogy azok a törekvések, amelyek egy képzett zenész számára akár kísérletinek is tűnhetnek, számára már kipróbált mozzanatok. A több évtizedes világzenei tapasztalat említésre méltó, hiszen ebbe a műfajba sok minden belefér. Sok stílus és még több hangszer található, és ebből az olvasztótégelyből nagyon érdekes és értékes dolgok kerülnek ki. A színdarab zenéi felvételről szólnak meg, melynek elkészítéséért és megelevenítéséért kiemelendő ifj. Kucsera Géza és Bardak Stevan munkája.

Az előadás szerves része a zene. A történet hangulatát és a színészek színpadi jelenlétét is nagyban meghatározza, érthető és szerethető módon kíséri végig Lúdas Matyi kalandjait. Felnőttek és gyermekek számára egyaránt nagy élmény, erről a különböző méretű kezek különböző hangszínű tapsolása is tanúskodott a záró akkordok felcsendülése után.